

Aurrekoak gogoratzen

KARDABERAZ BAZKUNA ETA LEKUONA “ZAARRA”

Gaztetasuna ez da urteekin neurtzen dan gauza.
Badira urte gutxiekin zaartzen diranak eta urte-asko-ondoren beti gazte irauten dutenak.

Auetakoa degu Don Manuel Lekuona “Zaarra”.

1915 urtea an dago...

Ez zan oraindik apaiz Gazteiz'ko Gotzai Eijo y Garay jaunak, Apaizgaitegi Nagusian, euskal-irakasle ipiñi zuanean gure Don Manuel au.

Apezpiku jaun orrek berberak agindu zion Kristau-Ikasbide-Berria (Pildain agurgarriak egindako lan eder ura) euskerara itzultzeko, gero Arzipreste-Batzordeak eta Euskaltzaindiak ontzat eman zezaten.

1916'an, Meza Berria.

1908'tik aurrerako ikastaro guztiak Gazteiz'ko Apaizgaitegian.

Aurreko ikastaroeri Balearrain'en eman zien asiera, amaika urte zitula. Talde artakoa degu Don Jose Miel Barandiaran ere.

1894'an jaiotako, Oiartzun'go Etxe-txiki kale-baserrian.

1924 da, Lekuona'ren zaindaripean, Kardaberaztarren urtea. Don Manuel'entzako ez zan ori lanaren asiera, ordurako Euskeraren arloan asita bait zeukan bere maixutza Gazteiz'ko Apaizgaitegian.

Arrezkero kardaberaztarrok beti bera izan degu sortzaille ez-ezik, baita mai-xu eta euzle.

Gazteiz'ko Apaizgaitegia degu bere lanen lekuko bereizia. Urte aietan, 1936'arte, Araba, Bizkaia eta Gipuzkoa'ko gazte-saillak izan zitun bere ondoan, ikasi-miñez.

Talde aien artean aziak erein zitun eskuak-bete.

Lurrera botatako azirik ez da sekulo erabat galdu: gutxien uzte danean er-netzen du eta bere emaitzak eman.

Ereintza aien emaitzak? Izen asko daude esatekoak; baiña bost bakarrik aukeratuko ditut. Beste guztiok barkatu. Ona bost izen oie: Albisu, Arostegi, Irigoyen, Kortajarena eta Loidi.

Oiekin batera kardaberaztarren orduko izen guztiak jarri bearko nituzke. Be-netako emaitzen neuria ez du iñork sekula jakingo, saill osoak ekiñ bait genion Euskera-jokoari. Nere uzte argalerako uraxe da Lekuona Zarra'ren egintzarik ederrena.

Urteak pasa dira eta ez gutxi.

Gazteak giñanok aguretu gera; bera, ordea, beti beziñ liraiñ eta gazte. Kardaberaz-Eskolan, gaurko egunez, oraindik bera irakasle. Bere euskal-jakintza

agortzen ez dan putzua degu. Euskera erabiltzen maixu da. Gure izkuntzarer eskutuki guztien berri badu.

Alaz ere, maixu apala.

lñoren iritzietarako errespeto eta begirume aundikoa.

Ez du pitzatutako kañaberarik ebagiko; ezta ere kea-darion krisaillurik itzali ko. Arnas artzen lagundu, bai.

Gaurko egunez maixukeriz agertzen gera, bear baiño geiagoetan, ezer gu txi dakigunok. Lekuona Zarra ez dezu kasta oietako maixuen artean topatuko. Bere iritzia emango dizu; Euskerari buruzko erarik garbienak eta jatorrenal agertuko dizkizu, maixukeririk gabe.

Bide onena erakutsi, beste bide onak madarikatu gabe.

Askatasun giroan.

•••

1930'an esagutu nuan.

Mutill gazteak giñan. Diktadura-ondorengo askatasun-aizea nabari zan ai dean. Giroa udaberritu zan eta, giro artan, Euskal-zaletasuna zabaldu. Dor Manuel'ek berak euskeratutako Kristau-Ikasbide-Berria genduan ikas-gai. Liburuxka arreri buruz egiten genduzen Euskara-saiaketa guztiak. Bakoitzak asteero lantxo bat egiñ eta gero danen aurrean irakurri. Batak eta besteak beuren iritzia agertu. Akatsen billa ibilli oi giñan... Euskal-urratsak orduantxe ematen asi. Sei urteetan Euskera era Euskalerria'ri itsatsita gebiltzan maixu oner ardurapean...

Eta oraiñ orduko lan aietara bildu gera berriro.

Lekuona "Zarra", beti gazte.

•••

Eleiztar-literatur-lanak ere badu zer-ikusirik gure Lekuona Zarra'rekin Eijc y Garay Gotzai jaunak jarri zuan Apaizgaitegiko euskera-irakasle. Gotzai orrer ondoren etorri zan Aita Zakarias'ek, berriz, bere gotzai-eskutitzen euskal-itzultzaile egiñ zuan. Berdiñ ondoren etorritako Don Mateo Mujika'k ere. Euskeraz agertu ziran eskutitz aiek Don Manuel'en ixilleko lanak dituzu. Lan aipa-garriak.

Ixilleko lanak, ordea, ez dira amaitu; diraute oraindio.

Liturji-itzulpen-lanari buruz ari nazaizu. Zer lan dan eta zer lan izan dar itxuak ere ikusten du, ikusi nai badu. Literatur-eskola sortuta dago. Lan izugarria egiñik da. Garrantzi aundiko lana, eta aiñ garrantzitsu jotzen dan eta aiñ nolabait planteatzen dan Euskera "batua"ren alorrean, aiñ xuxen.

Vaticano II'en ondoren liturji-berritze-lanak ez dute etenik izan. Meza eta irakurgai-berritze ekintza ez da urteetan gelditu. Asierako berritze guztiak euskeratzerako, orra denak zaartu, eta aien orde berri-berriak sortu. Don Manuel eta bere lagunak berriro euskal-itzulte-lanetan. Leen baiño irakurgai geiago. Askoz ere ugariagoak...

Or daude parrokietako liburategietan lenengo aldiz ateratako Jaietako Mezak, Deunen Mezak eta Jaiegunetako Irakurgaiak. Euskera jator-ederrean eta batasun baten inguruan.

Liburu oiek historira pasata daude. Galdu ala, geituko da beuren prezioa. Ondorengo euskal-ikasleak ur oietara jo bearko dute Euskeraren jator-tasunaren billa.

Ortxe aztertu bearko.

Itzultzaileak asko dira. Euskalki guzietako idazleak, eta batera etorri diranak. Oien fruitua ez da aaztuta galtzeko gauza.

Don Manuel Lekuona'Zaarra'(goitzena berak jarri dio bere buruari) liturji-itzultze-lan auetarako, zuzendaritzarako alegia, egiña zegoen. Gauzak ez dira txiripaz gertatzen; emen beintzat, ez dira ala gertatu. Bere bizitza osoan lan orretarako bere burua jazten ari izan dala deritzait. Apaizgaitegiko idazle-eskolako lanak garrantzi aundiakoak izan badira gure Maixu onen bizitzan, liturji-itzultze lanak ere izan dira zer-edo-zer.

•••

Lana egiñ, lana eragiñ eta beti itzalean gelditu.

Ori izan da, urte askoetan zear, Lekuona Zaarra'ren jokabidea.

Noiz bait, orratio, argitara ere jaso zuten.

1950'an Euskaltzaindiako sarrera egiñ zuan eta ogei urte beranduago bazkun orren buru jarri zuten. Iru urte iraun zuan bere gidaritzza Euskaltzaindiaren barnean.

Ango gidaritzatik irten-bearra geuk ere itzalean utziko degu. Illunpean. "Gaua, gauekoentzat" zioten gure arbasoak. Ez da egunik gaurik gabe. Gaurerekin illuna.

"Illuna sortu zait, ama,
betiko biotzean..."

Ori esateko aiña ere ez da izan. Illunaldi luzeak, ordea, ez zaikio falta Don Manuel'en bizitzari.

Desterrua Calahorra'n izana du.

Amalau urte: 1940'tik 1954'ra.

Amalau urte luze, erritik at. Aurretik beste lau illunpean.

Illunpean; baiña, lanean.

Illunpe orretako lana, "Fuentes de la Madre Rafols?", Ciencia Tomista aldizkarian agertu zan. Izenik gabe agertu ere. Txiripazko edo obeto esateko, proidentziazko arkitze baten ondorengo izan zan lan ura.

Desterru-garaian, berriz, Calahorra'ko elizbarrutiko artxibuetan bere betillak erre zitun. Ixill-uneko amalau urte aietan Euskalerrriaren berriak ikasi zitun makiña bat paper-zaar-artean...

Urte luzeak. Aiek ere bearrezkoak gizona bere elburura elduko bada. Osatuko bada. Suak ematen dio galtzairuari bere tenplea.

•••

Aurretik, erdian eta ondoren Euskalerrriko ikerketa (historiari buruzkoak aipai ditugu), askoetan parte artutako gizona degu. Aitatu ditzagun azken-urte-uetako bakan batzuek: Errenderia'n Ama Maalen (?) erromatarren garaiko eleizatxoa; erromaniko aurreko eliza Astigarribia'n; urte onetan betan, Alzo Azpiko eliza erromanikoa.

"Greco" margolariaren bi kuadro berak arkitu zitun: Leniz-Gatzaga'n bata eta Zestu'ko Iraeta'n bestea.

Asunzion Arrazola lekaimeari, bere "Renacimiento de Guipúzcoa" tesis egi-tean, zuzenbidea billatzen lagundu zion.

Eta abar.

Erririk-erri ibillia degu erribakoitzeko histori-agerpena egiten.

•••

Saiatu izan da Erri-jakintza lanetan ere Barandiaran Jose Miel'ekin batera. Ildo orretan bersolaritza maite izan du, batez ere. Aozko-literatura aztertu izan digu Euskalerra'n iñork baiño leen eta iñork baiño obeto. 1918'an, Gasteiz'ko Apaizgaitegian, eskola-urteari asiera emateko itzaldian, La Métrica Vasca izan zuan gai. Euskal-bertsoak nola neurtu bear ziran erakutsi zigun.

Andik urte batzuetara, 1930'an, Bargara'n egindako Congreso de Estudios Vascos artan, koplaz zaar eta bersolaritzari buruz ekin zion, arazoari bear zan garrantzia emanaz. Sagardotegi-zokondoetan zebillen bersolaritza Donostia'ko Kursaal aretoraiño eramaten eta goi-mailla batera jasotzen lagundu zuan.

Lan asien ondorengoak ditugu bersolari-txapelketak.

•••

Amaitzeko:

50 urte dira Kardaberaz-Bazkuna bere ardurapean sortu zanetik.

Urre-eztaiak.

Bidezkoa zan Kardaberaz-Bazkuna bere maixuaren lanak argitaratzea. Zuzentasunak eskatutako ondorena da. Biotzak, zer esanik ez.

Bilduma zatika atera da gai auen neurrira:

Kritika, Kondaira, Etnografia, Kultura, Olerkiak, Antzerkiak, Literatur-gaiak eta abar.

Tori, Don Manuel, gure eskeintza, esker onarekin batera.

ARRINDA'TAR ANES'EK
1975-III-17'an.

